

Joves i desigualtats

Eloi Cortés

“La realitat de la joventut al nostre país s’ha caracteritzat sempre per un context de dificultats i problemàtiques que han afectat els processos d’emancipació i autonomia dels i les joves i el desenvolupament dels seus projectes vitals. La joventut no és un col·lectiu homogeni i en cada persona hi influeixen l’origen i les condicions socioeconòmiques familiars que, encara avui, segueixen marcant les trajectòries vitals futures. Tot i així, podem dir que el col·lectiu juvenil té unes problemàtiques i necessitats comunes que marquen el seu desenvolupament com a generació.” (Un nou impuls per a les polítiques de joventut, Víctor Albert).

Introducció

Si observem les accions dels diferents Governos de la Generalitat de Catalunya, podem distingir clarament com les polítiques de joventut han anat experimentant canvis i, sobretot, han augmentat el seu grau de prioritat i d’importància dins de l’agenda governamental. Des dels anys 80 i 90, amb unes accions molt limitades i poc ambiciosos per part de la Generalitat de Catalunya, fins a l’aprovació del primer Pla Nacional de Joventut de Catalunya (PNJC) i l’arribada del Govern d’esquerres de l’any 2003 que van impulsar de manera important les polítiques de joventut.

Amb l’evolució dels paradigmes de polítiques de joventut va aparèixer el paradigma al voltant del que pivotava el primer PNJC: l’emancipació juvenil. Basada en l’ocupació, l’habitatge i la formació, la introducció d’aquest nou paradigma va suposar un canvi en la manera com s’enfocaven els problemes de la joventut i va aportar un concepte que és fonamental per combatre’ls: la transversalitat; és a dir, l’impuls de polítiques coordinades des de les diferents àrees del Govern amb possibilitats d’incidir sobre els i les joves.

Al mateix temps, la manca de transversalitat d’algunes polítiques o la no contemplació de la joventut com una etapa vital plena i única també poden explicar perquè la situació de la joventut és pitjor, en molts casos, que el de la resta de la població. Centrant la mirada en els tres eixos abans esmentats (ocupació, habitatge i formació o educació) podem observar com la situació s’ha anat degradant els darrers anys de manera alarmant. La combinació de la duresa de la crisi econòmica i de les polítiques impulsades des dels actuals Governos tant de Catalunya com d’Espanya han portat a la joventut catalana a una situació límit.

Educació

En el cas de l’educació ja s’ha desenvolupat àmpliament els àmbits que afecten de manera més directa als joves catalans. Tot i així, són 3 els elements que caldria destacar per entendre també la situació laboral dels joves.

Les cada cop majors dificultats per accedir a l'educació superior. L'augment de les taxes universitàries (des del curs 2012-2013, 6 de cada 10 estudiants catalans paguen pels seus estudis entre 500 i 1.000 euros anuals més, depenent del tipus de grau), la implantació d'una taxa de 360 euros a la Formació Professional de Grau Superior i l'enduriment dels requisits per accedir a beques i ajuts han provocat que la situació dels joves que volen estudiar sigui molt precària. Moltes joves que s'han quedat sense feina han intentat apostar per estudiar i elevar el seu nivell d'estudis amb l'esperança de trobar feina en el futur. De tota manera l'accés a l'educació post-obligatòria s'ha endurit en els darrers anys a causa de les mesures abans esmentades, provocant que aquests mateixos joves que no tenen feina hagin de fer un esforç econòmic que no poden afrontar. És indicativa la dada de l'any 2011 que indica que un 23% (7 punts per sobre de la mitja de la UE-27, i que representa un augment de 8 punts respecte el 2007) dels joves d'entre 16 i 24 anys ni estudia ni treballa; són els anomenats "Ni-Ni" o NEET (*not in education, employment or training*). Com s'ha anat veient al llarg d'aquest informe, les condicions per als i les joves de Catalunya han anat empitjorant al llarg dels anys de crisi i a causa de les mesures impulsades des dels Governos de la Generalitat i d'Espanya.

És clar que dificultar tant l'accés com el poder-se mantenir dins del sistema educatiu no ajudarà a combatre problemes que s'acostumen a posar a l'agenda com a prioritaris, com pot ser l'abandonament escolar. En les etapes post-obligatòries la taxa d'abandonament escolar arriba fins al 26% dels i les joves compresos en l'etapa dels 18 als 24 anys. I les conseqüències d'aquestes xifres d'abandonament escolar es fan notar, sobretot, en àmbits com el laboral. Així, la taxa d'atur dels joves que tenen estudis post-obligatoris és del 29,1%, xifra que s'eleva fins al 54% en el cas dels joves que només tenen el títol de la ESO (Educació Secundària Obligatòria). Un cop més, és important remarcar la importància de l'educació per l'impacte que té en la vida dels infants i joves i el seu desenvolupament com a ciutadans i ciutadanes.

Ocupació

El laboral és un dels àmbits on els i les joves es troben en una situació de més desigualtat. L'esclat de la crisi i l'aplicació de determinades mesures com la reforma laboral de l'any 2012 han agreujat encara més la situació dels i les joves. Comparant les dades de la franja d'edat dels 16 als 24 anys amb les de la mitjana general es pot visualitzar perfectament la delicada situació de la joventut catalana.

Pel que fa a la taxa d'atur, mentre que la taxa general se situava el segon trimestre del 2013 en un 23,85%, la taxa de la franja dels 16 als 24 anys escalava fins gairebé un 54% dels joves aturats; en concret, un 53,88%. Ja l'any 2007 la taxa d'atur entre els joves de 16 a 24 anys doblava la mitjana general; aquesta tendència s'ha mantingut (i ha empitjorat) amb el pas dels anys des de l'esclat de la crisi.

És important destacar altres dades que ajuden a tenir un mapa més complet de la situació dels i les joves en el mercat laboral: una taxa d'ocupació entre els i les joves que és la meitat respecte la mitjana general (22,15% vers 46,83%); una caiguda important de l'activitat entre la població juvenil (de més de 100.000 persones entre els anys 2007 i 2013) i una taxa de temporalitat del 52,9% respecte el 18,46% de la resta de la població són mostres d'aquesta situació. També són destacables les dades que el 2012 aportava l'Observatori d'Empresa i Ocupació de la Generalitat de Catalunya: respecte el 2011, la taxa d'atur entre els titulats universitaris havia augmentat un

15,1%, entre els titulats de grau superior un 15,7% i entre les persones sense estudis un 10,3%. S'ha arribat a un punt en què la situació és dolenta, en diferents nivells, tant per aquells que tenen estudis com per aquells que no en tenen.

Pel que fa als subsidis o prestacions que podrien ajudar als i les joves a emancipar-se, cal destacar que només el 16,5% dels i les joves que estan a l'atur en reben alguna.

L'èxode juvenil

Les dades d'atur, la situació del mercat laboral després de la reforma laboral del 2012 i l'ombra de les mesures que es proposen des de la patronal o des dels organismes europeus o internacionals (com la proposta del Cercle d'Empresaris per poder contractar joves per sota del Salari Mínim Interprofessional o els anomenats minijobs) han provocat un augment del número de joves catalans que marxa a l'exterior per intentar solucionar la seva situació laboral. L'any 2009 eren 24.096 els catalans d'entre 16 i 29 anys residint a l'exterior, l'any 2013 aquesta xifra augmenta fins als 35.627 joves. Un augment, per tant, del 47,86% en només 4 anys: això són 11.531 joves catalans més a l'estranger.

La pèrdua de capital humà que suposa per a Catalunya aquest èxode juvenil és molt important. Molts joves catalans marxen a l'estranger amb l'esperança de trobar un bon lloc de feina i que se'ls reconegui la seva formació. La subocupació (és a dir, la ocupació per sota del nivell d'estudis corresponent) és un dels motius que empenyen els joves a emigrar: trobar un lloc de feina que correspongui amb el seu nivell d'estudis (segons un estudi de la OCDE del 2010, el 44% dels joves espanyols d'entre 25 i 29 es trobava en situació de subocupació). Tot i així, marxar a l'estranger amb un o més títols universitaris no és garantia de trobar un lloc de feina que coincideixi amb el nivell d'estudis.

Habitatge

L'habitatge és el tercer pilar del que s'anomena com a procés d'emancipació. Estretament lligat als anteriors (educació i ocupació), podem observar que la variació que presenta des de l'esclat de la crisi és negativa de la mateixa manera que ho són l'ocupació entre els joves o les possibilitats d'accés a l'educació superior.

Des de l'any 2007 fins al 2013 la taxa d'emancipació entre els joves de 16 als 29 ha disminuït uns 8 punts, passant del 33,7% del 2007 al 25,4% de l'any 2013. És a dir, només 1 de cada 4 joves catalans es pot emancipar. Tal i com Pilar Castella apunta al bloc de "Desigualtats en habitatge", la situació del mercat immobiliari (tant pel que fa a preus de compra com els preus de lloguer), l'elevada taxa d'atur juvenil i el context econòmic són els elements causants d'aquesta situació.

Propostes de futur

Educació

- A curt termini:
 - Revisar tant el sistema de taxes com el sistema de beques. Per una banda, congelar les taxes

universitàries i revisar els llindars de renda per adaptar-los a la situació real dels ciutadans i ciutadanes; per l'altra banda, revisar els llindars econòmics d'accés tanta les beques pròpies de la Generalitat (les Beques Equitat) com a la resta de beques atorgades pel Ministeri d'Educació.

- A llarg termini:
 - Pel que fa a les taxes universitàries, tendir cap a la gratuïtat en l'accés als estudis, indistintament del nivell de renda. Tal com apunten els informes de l'OSU i de la Sindicatura de Comptes, unificar criteris i establir una comptabilitat analítica que permeti definir el cost real dels estudis.
 - Revisar l'actual model de beques i ajuts. Establir una política de beques ambiciosa que garanteixi una igualtat d'oportunitats per accedir i mantenir-se en el sistema educatiu independentment de l'origen socioeconòmic o geogràfic del jove. Revisar els requisits d'accés i adaptar-los al màxim a cada territori, ja que no totes les Comunitats Autònomes tenen el mateix cost de la vida. Pacte entre les diferents administracions educatives per poder definir qui aporta què i quines beques i ajuts concedeix cada part.

Ocupació

- A curt termini:
 - Fomentar la contractació de joves per part tant d'empreses del sector privat com del sector públic. Impuls de la Formació Professional Dual com a via de formació i ocupació paral·leles.
 - Donar impuls a la Garantia Juvenil, programa establert pel Parlament Europeu; és a dir, garantir que abans de quatre mesos després de la finalització dels estudis o d'una activitat laboral un jove podrà accedir a una nova feina, a formació i/o orientació laboral o a unes pràctiques remunerades.
- A llarg termini:
 - Crear programes de reciclatge i formació per a persones joves amb poca o cap tipus de formació per augmentar les seves possibilitats en el mercat de treball.
 - En la línia de la Formació Professional Dual, fomentar les pràctiques remunerades o becades a la universitat, com una via de complementar la formació acadèmica i d'inserció en el mercat de treball.
 - Establir mecanismes per eliminar la precarietat laboral dels joves, supervisar-ne les condicions i actuar en cas que es vulneri aquest col·lectiu.

Habitatge

- A curt termini:
 - Fer ús dels habitatges buits en mans de l'Administració pública per crear un parc d'habitatges de lloguer social, fent especial atenció als joves.
 - Promoure l'accés a l'habitatge de lloguer per a joves, mitjançant mecanismes com la renda bàsica d'emancipació, la creació d'una borsa d'habitatges per a joves, ajuts econòmics o avantatges fiscals.
- Per a propostes destinades a canviar el model, remeto el lector al bloc "Desigualtats en habitatge" de Pilar Castellà.

Referències bibliogràfiques

Albert Blanco, Víctor (2013). *Un nou impuls per a les polítiques de joventut*. Article publicat a l'Espai Alternativa de la Fundació Rafael Campalans.

Informe joves i mercat de treball 2013 (setembre 2013). Acció Jove – Joves de CCOO.

Generació JESP: Joves Emigrants Sobradament Preparats (maig 2013). Avalot – Joves de la UGT de Catalunya.